

Състояние и възможности за развитие на Европейския съюз

Йордан Нейков

Status and Possible Development of the European Union: The report aims to present the position of the European Union in terms of its strengths and weaknesses, making a review of the progress achieved so far by the Union. The tools used are based on the SWOT analysis. It also presents possible strategies for the future development of the European Union.

Key words: European integration, strategies, SWOT analysis of the EU.

ВЪВЕДЕНИЕ

Реалностите в ЕС (Европейски съюз) подсказват за необходимостта от разглеждането на различни варианти за бъдещото развитие на европейската интеграция, различни от основния вариант на задълбочаваща се и разширяваща се интеграция. След фалита на Lehman Brothers, икономическата картина на света е коренно различна. Големите икономики отвъд океана, както и икономиките в Западна Европа навлязоха в рецесия. Рецесията, в комбинация с увеличаваща се задлъжнялост в някои европейски страни, дори преди кризата, породила необходимост от нови и още по-големи потребности от публични заеми, което доведе държавните дългове на някои страни до колосални размери. Ето и някои от впечатляващите в негативен план примери [1]. - Гърция: 2009 – 136,9%, 2012 – 164,3%; Португалия: 2009 – 91,5%, 2012 – 126,2%; Италия: 2009 – 121,3%, 2012 – 131,1%; Франция: 2009 – 85%, 2012 – 103,8%; Ирландия: 2009 – 69,3, 2012 – 126,9%. Ясно се отчита ръст в публичната задлъжнялост на всички упоменати държави-членки на ЕС в периода 2009г. – 2012г. Тези огромни дългове поражда затруднения за страните, а невъзможността за девалвация на валутата и повишаване на износа, с цел подобряване на платежните баланси на страните, също не съществува, тъй като всички изброени страни са членки и на еврозоната, т.е. използват еврото като национална парична единица и нямат собствена монетарна политика. Именно „завързаните ръце“ на държавите от монетарна гледна точка, оставят на страните в затруднения единствената възможност за овладяване на положението в оръзването на публични разходи. От друга страна за **бързото** овладяване на рецесията се иска увеличаване на публичните разходи, което води след себе си и спиралата на задлъжнялостта. Проблемът се изостри до такава степен, че дори съществуването на еврото бе поставено под въпрос. Фондация Фридрих Еберт разработва четири сценария за развитие на Еврозоната до 2020г. [2]., като един от тези сценарии предвижда разпад на еврозоната с описани последици за Европа до 2020г.

Ситуацията се изостря допълнително и от Великобритания, която обмисля провеждането на референдум дали Обединеното кралство (ОК) да остане член на ЕС или не. Евроскептицизмът на острова, чиито най-яръст представител се вижда в лицето на Найджъл Фарадж набира лавинообразна скорост. Проучвания през 2013 и 2014г. показват, че около 50% от британците желаят напускането на ОК от ЕС [3]. В исторически план Великобритания винаги е имала евроскептично поведение, като страната не прилага цялото шенгенско споразумение, не е член на еврозоната, а наред с това желае и регулиране/ограничаване на една от четирите основни свободи, а именно свободното придвижване и установяване. Всички изброени фактори ясно показват, че ОК има по-слаба обща идентичност с ЕС, отколкото континенталните страни-членки. При реализация на желанието си за напускане на ЕС, ОК може да породя вълна на напускащи страни, което ще доведе до сформирание на свръх интегрирано ядро от по-малко на брой държави, но все пак по-интегрирани.

Освен упоменатото, трябва да подчертаем, че след края на първото десетилетие на XXI век геополитическата ситуация в Европа е силно обострена. Украйна практически е в гражданска война; Гърция е залята от масови стачки почти ежедневно; политиките на ембарго отново се появиха в Европа между ЕС и Русия; Великобритания открито говори за потенциален референдум за напускане на Съюза; определени региони на страни-членки на Съюза желаят да се отделят от държавите, в които се намират: Шотландия от ОК, Каталуния от Испания и др.

Всички тези проблеми тежат над Брюксел и създават пречки за бъдещето развитие на европейската интеграция. Поради това, целта на този доклад е анализ на състоянието на Съюза и изграждане на стратегии за развитието му. За постигане на целта ще използваме SWOT анализа като механизъм за оценка и като основа за изготвянето на стратегии за развитието на ЕС.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Изготвянето на анализ от този тип пресъздава по-ясно моментната картина на развитието на ЕС. Чрез SWOT анализа се обособяват силните и слабите страни на ЕС, като същевременно се очертават възможностите за развитие и задълбочаване на интеграцията в Съюза, както и заплахите пред него, които могат да доведат до дезинтеграция или дори разпад. Този подход е добре известен с широко практическо приложение. SWOT анализът разделя разглежданите фактори на вътрешни и външни, на позитивни и отрицателни. Самото наименование на този анализ произлиза от четирите компонента от които е създаден: Strengths (силни страни), Weaknesses (слаби страни), Opportunities (възможности), Threats (заплахи) [4]. Тези четири компонента оформят и четирите квадранта на т.нар. SWOT матрица. Анализът е добре известен в стратегическото планиране, но може да бъде използван и за оценка на моментното състояние на разглеждания обект. Именно в този случай ще използваме SWOT анализа за моментната оценка на силните и слабите страни на ЕС, както и за възможностите и заплахите, които стоят пред него. Отчитайки моментното вътрешно състояние на Съюза и ситуацията в макросредата ще извлечем възможни варианти за развитие на ЕС в бъдеще. SWOT анализът е представен в табл. 1.

Таблица 1. SWOT анализ на ЕС

Strengths (силни страни)	Opportunities (възможности)
<ul style="list-style-type: none"> • Поддържане на мир на територията на Съюза; • Голям и конкурентен общ пазар; • Създаване на обща валута – еврото; • Компактен и балансиран бюджет; • Практическа невъзможност за задължняване; • Изграждане на общи политики и общи цели; • Подплатена структура с работещи институции; • Образовано население; • Силна социална политика; • Високи стандарти за околната среда. 	<ul style="list-style-type: none"> • ТТІР (Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции); • Започнало икономическо възстановяване и развитие в САЩ, Китай и др.; • Глобалните предизвикателства, които нито една страна не може да посрещне сама; • Неспирно желание за интеграция - още източноевропейски страни желаят членство в ЕС; • Широко навлизане на технологиите за производство на зелена енергия.

Weaknesses (слаби страни)	Threats (заплахи)
<ul style="list-style-type: none"> • Трудности при прилагането на единен глас; • Тромавост при вземането на решения и прокарването на европейски закони; • ЕС на няколко скорости; • Твърде големи различия в благосъстоянието на страните-членки; • Разногласия между страните-членки относно степента на интеграция; • Свръхзадлъжнялост на някои от страните в ЕС; • Слаб икономически ръст; • Висока младежка безработица в значителен брой страни; • Брюксел е твърде далеч от гражданите на ЕС. 	<ul style="list-style-type: none"> • Геополитически конфликти в непосредствена близост до ЕС; • Световната икономическа криза; • Ниско доверие на световните финансови пазари във възможността на свръхзадлъжнелите страни-членки на ЕС да обслужват кредитите си; • Анти-ЕС движения в цяла Европа; • Висока енергийна зависимост от страна, на която ЕС налага икономически санкции; • Загуба на големи пазари.

Направеният SWOT анализ дава ясна картина за ситуацията около ЕС през 2014г. Трезвата равностметка за слабите страни на Съюза и заплахите, които съществуват пред него ще ни помогнат при разработването на варианти за потенциалната трансформация на европейската интеграция. Могат да се очертаят както силни възможности като подписването на ТПТИ, така и силни заплахи като геополитическите конфликти на стария континент. SWOT анализът като инструмент ни позволява да изградим четири комбинации, чрез които да анализираме възможностите на ЕС за развитие и минимизиране на слабостите и заплахите. Посредством различни комбинации между вътрешната и външната среда се показва потенциала на Съюза, чрез силните си страни да се възползва от външните възможности или чрез тях да минимизира стоящите пред него заплахи. От друга страна се анализира, как чрез минимизиране на слабите страни да се извлекат ползи от потенциалните възможности, които средата предоставя на ЕС или чрез ограничаване на слаби страни да се намалят негативните последици от евентуални заплахи. Създаването на тези анализи подпомага генерирането на възможните варианти за развитие, които стоят пред процесите на европейска интеграция. Именно съпоставянето на силните страни с възможностите и заплахите, и от друга страна на слабите страни с възможностите и заплахите, очертава стратегическа матрица за развитие на ЕС. Очертаните комбинации са представени в табл. 2.

Таблица 2. Стратегии за развитие на ЕС

	Силни страни	Слаби страни
Възможности	ЕС разполага с работеща пазарна икономика, която да реагира на премахнатите ограничения между търговията на САЩ и ЕС. Наред с това, Съюзът разполага с необходимата институционална	Външната среда предоставя възможност за минимизирането на някои от слабостите на ЕС като младежката безработица и слабият икономически ръст. Необходими са допълнителни

	<p>обезпеченост, за да защити в най-голяма степен европейските интереси. Квалифицираният персонал и работещите институции в ЕС ще помогнат за успешното приключване и придвижване на споразумението ТПТИ. Наред с упоменатото, ЕС има силна политика по отношение на използването на зелени технологии за производство на енергия, което означава че Съюзът може да се възползва от НТП в тази област и бързо да имплементира възможностите, които средата предоставя, за да намали енергийната си зависимост и същевременно да постигне целите, заложи в стратегия Европа 2020 [5].</p>	<p>усилия от страна на ЕС за подписването на ТПТИ като за целта е необходимо активизирането на всички процедури по преговорите и организиране на чести дебати в Европейският съвет и останалите институции на ЕС за намирането на бърз, компромисен вариант, който да ускори процеса на подписване на споразумението. Спадът на младежката безработица и генерирането на осезаем икономически ръст чрез ТПТИ и възползването от подобряващата се конюнктура в останалите региони по света ще намали и проблема/тежестта на свръхзадлъжнялостта, което ще даде на ЕС необходимото време за укрепване на икономиката и дългосрочно премахване на голяма част от слабостите си.</p>
<p>Заплахи</p>	<p>В основата на проекта за ЕС е желанието за гарантиране на мир и просперитет на европейския континент. Съюзът разполага с голям арсенал от възможности, чрез които да противодейства на изострените геополитически конфликти. Използвайки институциите си и силата на общия пазар, ЕС може да оказва сериозен икономически и дипломатически натиск, без да използва приемите на ембаргото, тъй като то може да нанесе тежки и трайни последици на икономиките в ЕС. Дипломатията и предлагането на удовлетворяващи всички страни компромисни решения, са възможността на ЕС да реши геополитическите конфликти, които са в непосредствена близост до него.</p> <p>Увеличаването на социалните инициативи по линия на ЕСФ,</p>	<p>Трудностите при прилагането на единен глас и тромавото вземане на решения в ЕС трябва да бъдат бързо преодолен, за да може ЕС да даде необходимия отговор на заплахите от конфликти, енергийната зависимост и загубата на пазари. Без подобратата координация в изказването на единна позиция, ЕС няма необходимата гъвкавост за предотвратяването на тези проблеми.</p> <p>Необходими са допълнителни програми и инвестиции от страна на Съюза за намаляване на огромните различия в благосъстоянието на гражданите на ЕС. В противен случай тази негова слабост може да ескалира в дифузия със зараждащите и развиващите се анти-ЕС движения. Добиването на все</p>

	<p>инвестирането в образование и зелена енергия са непосредствените възможности пред ЕС за предотвратяване на заплахите от последиците на световната икономическа криза или енергийната зависимост от вносни енергоносители. ЕС има безспорни силни страни в сферата на социалната политика, образованието и зелените технологии, допълнителното инвестиране в тях е ключът към бъдещият прогрес на Съюза.</p>	<p>по-голяма популярност на тези партии предвещава сериозни проблеми пред развитието на европейската интеграция.</p> <p>Стремежът на ЕС следва да бъде в посока предотвратяване на по-нататъшното задлъжняване на страните-членки, тъй като финансовите пазари ще тласнат тези страни към практически дефолт.</p>
--	--	---

Направеният SWOT анализ на ЕС разкрива картината за това какви са възможностите за развитие на Съюза и кои са заплахите, които средата поставя пред него. Анализирани са силните и слабите страни подпомага оценката за настъпване на един или друг вариант за трансформация на европейската интеграция. Въпреки очертаните стратегии за развитие на ЕС (Вж. табл. 2), някои от заплахите могат да ескалират и да доведат до неговия разпад. Ето защо е необходима оценка на последиците от такъв вариант както за Съюза, така и за България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направеният SWOT анализ можем да обобщим, че пред ЕС стоят повече заплахи, отколкото възможности и че Съюзът има слаби места, които в средносрочен план следва да бъдат премахнати или сведени до минимум. В опитите си да въздейства върху състоянието и да подобри възможностите си за развитие, ЕС разработва различни стратегии, като една от тях е Европа 2020. Тя засяга част от слабите места, като например безработицата и благосъстоянието, но напредъкът по тяхното преодоляване е скромнен, а и като че ли готовността на страните членки да преодолеят тези слабости е твърде ниска. ЕС е изправен пред предизвикателството за постигане на единна позиция по особено важни проблеми, засягащи неговото бъдеще, а именно преодоляване на феномена Европа на няколко скорости, намаляване на публичните дефицити и задлъжнялостта. Следователно, процесът на европейска интеграция не е финализиран. Направеният анализ показва, че пред бъдещето на ЕС се очертават възможностите и за задълбочаване на интеграцията, и за дезинтеграция.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. По данни от Световната банка за индикатора правителствен дълг като процент от БВП, <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx> 19.08.2014.
- [2]. <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/10042.pdf> 19.08.2014.
- [3]. http://diepresse.com/home/politik/aussenpolitik/1551173/Umfrage_52-Prozent-der-Briten-fur-EUAustritt 21.08.2014.
- [4]. Котлър, Ф. Управление на маркетинга. София, 2005. с. 88.
- [5]. http://ec.europa.eu/europe2020/index_bg.htm 29.08.2014.

За контакти:

Ас. Йордан Нейков, Катедра „Международни икономически отношения“, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, тел.: 0631 66 361, e-mail: yneikov@uni-svishtov.bg